

Оске материалдан кылган
уче будуктары кедиринтерге,
швиц хевирин салбас.
Будук сыкканындан ыаш
албас, ынчангач 1988 жыл-
дың декабрь айдан эгелес
пкван кезерин соксакыр дээ-
нин харыыда дыкпадын ту-
рар.

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОН: чурттаар оран-бажың айтырынын канчаар шиитпирлеп турары

БУРУН ХАНДЫРАРЫН ЧЕДИП АЛЫР БИС

Бистин Хайыракан көдөз Сөвдөнүн девисээрине амыг үзө 381 өргө бар. Чурттаар оран айтырынын чуртталга-биле улус депутаттарынын Хайыракан көдөз Сөвдөнүн куускомун болгон СЭКП-нин XXII съездин аттыг совхозтун дирекциясы өвөш эвес акылдарын кылдып, чуртталга туудун кал-барты талаш-быле чамдык акылдарын чорудуп келген. Совхозтун акша-хоронгунун кууси-биле чыл саанымда-ла 2 бажыңны, амы 4 квартираны туудуп, аякка-далга киирпип турар.

Чуртталга бажыңнарын хуваарда социал чөптүг чорукту удурутлга болдуруп турар бис. Дээди болгон ортукма өөрөөлгө чөлдөрү доошуп келген анык спецна-листтерге, хой урутларга ие-лерге, ыланга Маадры ие-лерге, дайынны болгон

куш-акылдын хоочунарын, ба-жың-балатты оочурдан ашкар бээрн чуртталга-биле. Эрткен чылын совхоз-чаа аяккадал келген анык спецна-листтер, агроном Г. Мун-жонкапова, туудат талазы-биле инженер А. Саткы бол-гон өскөдөргө-да бажыңны оочур чокка бердирген. Нинти-биле бо хунирде бажыңны алып оочурда 22 өг-бүлө бар.

Совхозтун шээр малы 16 коданда кыштал турар. Ын-да аяккадал, чуртталга турар малчынарын бажың-биле бу-рун хандыра акылды баа-ла контролго алган. Эрткен чылын хойку Хонак-оол Оор-жонку кыштаага бир ба-жыңны немей туткан. Бо чылын малчылар кыштаага-рынга сакканылар чурттаар 2 бажыңны баа малчын өг-бүлө чурттаар бир бажыңны тууду көрдүрүп турар. Малчынарга 11 чурат-ба-жыңны туудуп берген. Артан

малчын коданнарга чурта-ба-жыңналар тууду хемчелер-ин аяккадал кылган. Бо чы-лын бо айтырыларны үзө шиитпирлеп бодат турар бис. Тос кыштаага электри-чырын киирген. 1988 чылда малчынарын бүгү кыш-талдарын бурун электрини-дер. 6 малчын өг-бүлө газ-ты аяккадал турар.

Көдөз Сөвдөнүн девисеэр-инде чуртталга турар бүгү чоңу 2000 чылга чедир ба-жың-балат-биле бурун хан-дыра акылды бурун соруг-ганы салган, улус депутат-тарынын Хайыракан көдөз Сөвдөнүн кууском болгон СЭКП-нин XXII съездин аттыг совхозтун дирекциясы чуртталга туудурун про-граммалык аяккадал кылдыр болгон ону боттандыра дээш кызымак аяккадал.

В. ООРЖАК,
Хайыракан көдөз Сөвдөн-нүн кууском даргазы.

БИСТИН ТАЙЫЛБЫРЫВЫС

Улус депутаттарынын Ха-йыракан көдөз Сөвдөнүн кууском болгон СЭКП-нин XXII съездин аттыг сов-хозтун дирекциясы бажың айтырынын боттуп шиитпир-леп турар чөлдөрүн бирээ-зи деп болур.

Бажың-биле өг-бүлө буру-н хандыра акылды бажың көдөз Совет кууском док-таал кызымак алган. 22 өг-бүлө бажың алып оо-чурда туруп турар. Чурттал-га бажыңнарын тууду тала-зы-биле айтырыларын куус-ком хурдаларына болгон Советтин сессияларына чу-гаалык келген.

Хамааттар боттары хуу-дунда бажың тууду алырын-че соңураалдык болурунче көдөз Совет кууском баа-ла кичөөлө салып турар. Хууда бажыңнарын хамаа-тылар боттарынын акша-хоронгун-биле туудуп аяк-кадал, Ындык кижилерге ча-гыс суур чуртталга шее-терин, дуза чедирп тур-ары соңу. Моон түнелдеди-күрүне бажыңны алып оочур баа кызыртыган.

Комбайнер Хунай-оол Куу-лар өрткен чылын күрүнө-ден 3000 рубльдин чөлдөзүн алган, бажыңны улай туудуп алган. Чолаачы Олег Мон-гун боттун акша-хоронгун-биле дээр өрөө, 60 аяк дөрбөчүн метр бажыңны май айда туудуп эгелеш, Ок-тябрьнын 70 чыл оочун бу-дунда чаа бажыңга көкүрү киирп олуртуп алган. Бери-минин шитинге нога баа тааран. Күзүн оон 10 шоолал картофельди ажаан алган. Ажылында хөстүг үзөндө, бичин-ле чай аразында суур-нун чурттаакчылары, эш-өө-рү, төрөлдөрү дуза кадып, шее-терин турганында ба-жың дүрөн аяккадалга кир-генин Олег Монгун өөрүп чугаалат олурду.

Мал чөмн бөлөктөр бри-гадынн кечигүчү Дамба Кара-Сал, чолаачы Намчал Монгун баа-ла боттарынын акша-хоронгун-биле бажың-нарын улай туудуп алган.

Төрөн суурун улам аян-шын киирер-биле хама-ранылар эрткен чылын С. К. Тока, Октябрь, Май Бир болгон Колхозна куд-дучуларын асфальталаар кылдыр белеткеп алган. Бо чылын асфальт-биле шынар.

Чуртталга бажыңнарын-биле хандыра акылды шиитпирлеп дүгөдөдүр дээш бар-ла аргаларын ди-лет тп, ону аяккадал тура-рымн чижээ Хайыраканда бар боон турар, ымыг чүл-дү дөткери чугула.

Ынчалзажак район төвүн-де болгон суурларда дыка хой бугурулгелер, оргомна-циялар, албан черлери, чурт-талга-даа бажың айты-рынын талазы-биле коор-кууском, үстүгү оргомнар-ке көрүп алган ораны кал-чап-лаш эвес. Эмнелге, школар, райпо, ол байтык АТБ, хөмүр-даш разрезни мынак уругу бугурулгелер бөзүн чуртталга айтырын шиитпирлеп дүгөдөдүр чуртталга бажыңны чыдырыны дег, икейке чок чоору негедде калчап-даа тараышпас. Чогум-на оон караа-биле, азы кижик факториче кичээлгө чок чорукта калдыр мзырын-мас, бажыңны аяккадалас оон түнелдеди аяккадал кичээлге, бугурулгелер, дүгөдөдүр бөзүлгө бөзүлгө. Дараагыда ийи кол спецна-листтер бажыңна-ры, эмчелерин бажың ханды-рылганы калдык болуп ту-рарын чугаалаан.

Чуртталга бажыңнарын-биле хандыра акылды шиитпирлеп дүгөдөдүр дээш бар-ла аргаларын ди-лет тп, ону аяккадал тура-рымн чижээ Хайыраканда бар боон турар, ымыг чүл-дү дөткери чугула.

Ынчалзажак район төвүн-де болгон суурларда дыка хой бугурулгелер, оргомна-циялар, албан черлери, чурт-талга-даа бажың айты-рынын талазы-биле коор-кууском, үстүгү оргомнар-ке көрүп алган ораны кал-чап-лаш эвес. Эмнелге, школар, райпо, ол байтык АТБ, хөмүр-даш разрезни мынак уругу бугурулгелер бөзүн чуртталга айтырын шиитпирлеп дүгөдөдүр чуртталга бажыңны чыдырыны дег, икейке чок чоору негедде калчап-даа тараышпас. Чогум-на оон караа-биле, азы кижик факториче кичээлгө чок чорукта калдыр мзырын-мас, бажыңны аяккадалас оон түнелдеди аяккадал кичээлге, бугурулгелер, дүгөдөдүр бөзүлгө бөзүлгө. Дараагыда ийи кол спецна-листтер бажыңна-ры, эмчелерин бажың ханды-рылганы калдык болуп ту-рарын чугаалаан.

Чуртталга бажыңнарын-биле хандыра акылды шиитпирлеп дүгөдөдүр дээш бар-ла аргаларын ди-лет тп, ону аяккадал тура-рымн чижээ Хайыраканда бар боон турар, ымыг чүл-дү дөткери чугула.

Ынчалзажак район төвүн-де болгон суурларда дыка хой бугурулгелер, оргомна-циялар, албан черлери, чурт-талга-даа бажың айты-рынын талазы-биле коор-кууском, үстүгү оргомнар-ке көрүп алган ораны кал-чап-лаш эвес. Эмнелге, школар, райпо, ол байтык АТБ, хөмүр-даш разрезни мынак уругу бугурулгелер бөзүн чуртталга айтырын шиитпирлеп дүгөдөдүр чуртталга бажыңны чыдырыны дег, икейке чок чоору негедде калчап-даа тараышпас. Чогум-на оон караа-биле, азы кижик факториче кичээлгө чок чорукта калдыр мзырын-мас, бажыңны аяккадалас оон түнелдеди аяккадал кичээлге, бугурулгелер, дүгөдөдүр бөзүлгө бөзүлгө. Дараагыда ийи кол спецна-листтер бажыңна-ры, эмчелерин бажың ханды-рылганы калдык болуп ту-рарын чугаалаан.

Чуртталга бажыңнарын хойну тууду баа бажың алып оочурда турар кижилерин саны чылдын-ла кызыр дээш «Чыраа-Бажы» совхозтун дирекциясы, партия болгон профвилел ор-ганизациялары чамдык хем-челерин ал келген. Совхоз девисээринде чуртталга акылдап турар ишчилери, высти 2000 чылга чедир чуртталга бажың-биле бу-рун хандыра дээр болзувус-са, чыл саанымда-ла 20—25 аал чурттаар бажыңнарын туудуп, чогуур хуусаа-да акылдап киирпип турар болза, бо соругла долу куу-сетинин болуп деп санаан бис.

Туду бажыңны баа дилге материалдарын өскөртө са-дып албайн бар арга бисте бар. Алды эвенуол туду-жу бригадалыг бис. Ылш дилдирер ийи пилорама док-таамал аяккадал турар. Сов-хозтун үш суурунга чоокку чылдарда элзэн каш объек-тилерин тууду көрдүрүп турар. Чыраа-Бажы суура-га 400 олуттук Култура бажы-ны, 25—30 орунуг участок амнелген, 700 өөрөнчиге

апар. Ынчангап аяккадал арга-биле чуртталга ба-жыңнарын туудурун хуусаа-а-да туудуп, аяккадала кин-дер дээш кызып аяккадал чоругу туду-жуларымыска чогурааланып турар бис. Кызыл-оол Монгунтун беш кижик составтыг туду-жу эвенуол, Тамара Кууларын шуткату-маларлар эвенуол, Намчал Ондарын уду-турканын туду-жулар планын оонаалдарын доктаамал аякыр күүсөдүп келген.

Аяккадал арга-биле дүгөдөдүр турар аяккадал деп чүвени Кызыл—Чыраа-Бажы аразында чоруп турар автобустарга гараж баа

таарымчалыг байдалдар-ны тургузуп бээр, чуртталга бажыңнарын чогуур хуусаа-а-да туудуп, аяккадала кин-дер дээш кызып аяккадал чоругу туду-жуларымыска чогурааланып турар бис. Кызыл-оол Монгунтун беш кижик составтыг туду-жу эвенуол, Тамара Кууларын шуткату-маларлар эвенуол, Намчал Ондарын уду-турканын туду-жулар планын оонаалдарын доктаамал аякыр күүсөдүп келген.

Аяккадал арга-биле дүгөдөдүр турар аяккадал деп чүвени Кызыл—Чыраа-Бажы аразында чоруп турар автобустарга гараж баа

ХУМАГАЛЫГ ЭДИЛЭЭР

Чуртталга бажыңнарын-дын хуваар, бажың алып хамааттарынын оочурун чуртталга бажыңнарын эдилелни экинчилер талазы-биле рай-онун чуртталга-коммунал аяккадал бугурулгелерге эге-лел калдыг аяккадал кел-ген бис? Эргелелдин баан-сымында 26 муң дөрбөчүн метр аяккадал чуртталга шөлү бар.

Чадаана хоорай Сөвди-нин куускомунун чуртталга бажыңны хуваар комиссиязы хамааттарга бажыңнарын оочур баугура хуваап турар. Чүгдө комиссионный шиит-пирин холга алган хамаа-тылар бажыңнарын алып кылдыр чуртталга.

Ынчалза-даа чуртталга ба-жыңнарын эдилел талазы-биле РСФСР-нин Чурттаар оран-бажың кодексинин 47 чүлүгүн негелдеген чам-дык хамааттарынын тала-зында аяккадал бээр чорун-дар ам-даа бар боон турар. Бодунун хууда аяккадал хой-интининден аякыр көөр ийи-чангыс кижилер-ин ам-даа бистин аравасты бар боон турары хараада-чыг.

Маңда бадтык кылдыр чамдык кичериктер киирп көрөй Районун шериг ко-миссариядын аяккадал чызын турган А. П. Дураан Чадаана хоорайнын Ленин кудумчузунга 20 дугаарлыг бажыңга чуртталга турду. Ол өскө районче көжүп чоруп-лей берген, кудумча болуп Сергей Лихинскийн чуртталга оран бажыңнарга артырып каап, боду көжүп чоруп барган. Уз бажыңны Афга-нистанга интернационалыг хуудалыг күтүскөткөп, ше-риг албайн келген Валерий Ооржак берген, оларын билип бер-ген туралар. С. Лихинский үк бажыңны хостоп берген. Ол бажыңдан үндүр дуга-бында район прокурорунун санкизын хамааты С. Ля-хичкий хүлээп албайн, рес-публика прокурориче кому-дал киирген. Ол чорудал-лиг айтырынын районун улус судунга көөр учурага таварышкан. Ол шиитпирге баа-ла чөпшээрештиинден Тыва АССР-нин Дээди су-дунга ол айтырыны үзө шиитпирлеп, хамааты С. Лихинскийн дилзоп хан-дырбаан.

Хамааты В. Тас-оол Зе-лениа кудумчузунда 11 дугаарлыг бажыңнын № 1 квартиранга чуртталга тур-гаш, чуртталга оран бажы-нын эдилел келген. Чурт-Хем районче кошкөп, аяккадал ай хире чуртталга дедир Чадаана хоорайга көжүп че-

Кандыг-даа чөпшээрел чок, бажың алып оочура бөзүн киирп албайн чыккаш, ылай-бээр көжүп чорукта төрөл-дөргүдөдүр-биле аразында дугурушкан, бажың-балат элзэн алгаш, ол ба-жыңнарын хостоп бажыңнын ойталаар чоруктар ам-даа бар боон турарын үстүндө чиниктер көргүзүп турар. Шаа мындай байдал улус депутаттарынын хоорай Со-вдөнүн куускомун баа ра-йонун чуртталга-коммунал аяккадал бугурулгелерге эге-лел дүгөдөдүр турар.

Чуртталга бажыңнарын ши-н хуваар, ону хумагалыг эди-лел талазы-биле бистин чөт-гөс аяккадал турарымыска бо бүгү херечилеп тур-ар. Моон сонгаар аякка-лымыста бар чөптөстөрүн эдил-алып дээш ханымсалганыс-ты бөздөр укжурт бис.

Прокурорун шиитпир чок-ка суд дамчытып шиитпир-лээр чуртталга баа бар. Судтун шиитпирин баугура суд куускөдөдүр-биле ону экинчилер чедир аяккадал чорударын бистен негетинип турар. Хойлууда айтп каан бо чүлдөрүн сагыр болза, күрүнө бажыңны кара тура-зында элээр кижилер тур-бас турган ийик.

Ш. ООРЖАК,
чуртталга-коммунал аякка-далчымы.

БАЖЫҢ ЧОК ДЭЭШ ЧОЛУПТАР

Шаа мындай чугааны Ча-даанада район эмнелгезинин аяккадалчыларында бол-ла дыкнаар сен. Ол чуну чугаа-лакым турар улус боор дээш, соңураалдык оларын харымыс мындай болур: «Эмнелге аяккадалчылары-нын бажың-балат-биле хан-дырылгасы багай. Оода ча-дарда элзэн каш аяккадал-чы чуртталга оран бажыңны хевиринг черден-даа берген болза. Ынчан биске чаа аяккадал келген тускай эр-темин эми кадырлар мыр-нын, аяккадал артып каар ийик. Кода чуну аяккадал-чылар таарымчалыг байдал-дарын тургузуп бөздөдүр. Чадаананын эмнелге аякка-далчыларынын бо чугааны.

даа укур-ла бар. 1987 чылда Красноярскийн эми «ин-ститутун дооскаш, хуваалда баугура мында аяккадал че-дил келген анык терапевт-эчмен Елизавета Сувакова Тулушке бажың берген тур-ган. Ол бажыңга олурар дээш чөдө бөзгө, ону өскө кижилер шатла-ла элзеп ал-кан болган. Моон учур аны-лг эми таным-көрүштери-нин бажыңында чуртталга турар. Кезер эми Т. С. Мун-жон, акушер-гинеколог И. И. Сычева чурттаар бажың-балат-биле хандыраска, аяккадалын үнүп алган, өскө-не районче чоруп учурага таварышкан. Эмнелге А. А. Доржов, Р. М. Солт-таар бажың чок болганын.

Кадр айтырынга салдарлыг

дан гостиницада чурттаан-дан бээр беш ай ашкан. Буступ дүжөр чөткөн бажыңнарга ийи эми өг-бүлө чуртталга оран. Нинти-биле район эмнелгезинде 21 өг-бүлөгө чурттаар бажың херек.

Нинти-биле байлаа бо-лур совет кижилерин ка-дымын камгалалында аякка-

дал турар эмчилерге аякка-дал, чурттаарыга таарым-чалыг байдалдарын тургузуп бээрине улус депутаттары-нын Чөөн-Хемчик район болгон Чадаана хоорай Со-вдөнүн куускомнарын чо-гуур кичээлгенин салбайн турарын бо бүгү херечилеп турар.

М. БАВУУ,

АРГАЛАРЫН ТЫП ТУРЗА-ДАА

Районда улус өөрдилге аяккадалчыларынын, баш-кыларын чурттаар бажың-биле хандырылгасы дээш кичээлгө калдыгы? Нин-ти-биле 390 аяккадал бажың өг-бүлелерин 102-н ком-мунал квартираларга, 129-у совхозтарын болгон чер-чер Советтеринин бала-сы-зында бажыңнарга, 80-и

школалга хамааржыр бажың-нарга, 69 бажың боттары-нын хуузунда бажыңнарыг, 32 бажың хөлдөзүндө бажың-нарга ийикке азы өскө өг-бүлелер-биле кады чуртталга турар.

Ынчалзажак бажыңна-рын чуртталга бажыңнары-биле хандырылгасы дүгө-редил болдурбас арга чок

чүлдөр бар. Бо чылын бөзүн 10 бажың өг-бүлө чурттаар бажың талазы-биле дыка берге байдалда. Башкыларга көрдүгөн бажың-балаттын чөлдөш-биле чыл бүрдө комплектизация баугура ху-вааттыгын бажыңнары чедир келбес. Районун барык бүгү школаларында дашты-нык дил, күш-культура, ыры болгон музика, күш-акыл кичизидилгезинин бажың-лары чөлдөш, бо эртемнир-нин ийи ортукма эртемнир кижилер башкылар турар. Бо чылдын комплекти-зацияда 62 бажыңны немей чо-рударын министестводан ди-лзөн бис. Бо айтырымын шиитпирлеп дүгөдөдүр бажыңнарын чурттаар чө-рин дугайында айтырымын амгыдагы эдилел салга-рып, шиитпирлээр чугула.

Улус депутаттарынын ра-йон болгон көдөз Советтери-нин куускомнарына бажың-нарын чуртталга, аяккадал хандырылгасын айтыры-ларын ховар тургузуп, шиит-пирлеп келген.

Чыраа-Бажы, Хайыракан, ол мынак бажың-Алаак суур-ларда бажыңнарын бажың-биле хандырып турары эки. Эрткен чылын Чыраа-Бажы бажыңнарга ийи квартиралыг бир бажыңны туткан. Хөндө-гейде ийик бажың чедир туттумаан болгон ында чурт-таар бажыңдан бергелзөн бажыңнар киирп, чуртталга олур-алган. Чадаана хоорайда байдал кайы элзеп бээр берге боон артып турар.

Г. МОНГУШ,
район инспектору.

БИСТИН ТАЙЫЛБЫРЫВЫС, АЗЫ

ХООРАЙНЫН ХООЧУЗУ

Чадаана хоорай—республиканын экономикасында, улус аяккадалында баа бир чугула черин элзеп турар улуг районун төвү. Ол республикада тос орунугу бедирин.

Ынчалзажак хоорайнн чөжүлдө, социал байдалда-рында ам бо өдө тургустуучулук, аяккадал чорук-тун үзөндө мынтайып баар арга чок бергездешкинер, чөптөстөр бар.

Чикээ, чурттаар бажың айтырымы хоорайда эң берге болгон хоочураан аарыг боон турар. Хооруккусоому-на балансымында 26,5 муң дөрбөчүн метр шөлдүг 738 квартира, а бугурулге, албан черлеринин 257 чуртталга бажыңны бар. Чурттаакчыларын хуузунда 786 бажың бар. Амгы үдө хооруккусоому бажың оочурунда 257 өг-бүлө бүртүктөнгөн. Сөөлү 5—6 чылдарда Советтер шутуму-биле бажың туттайп келген. Чүгдө 1987 чылда ийи квартиралыг 5 бажыңны туудуп, 3-үн аяккадала киирген.

Чуртталга айтырымын бергезинден район төвүнге аяккадалы биле изеп турар спецна-листтер: эмчилер, бажыңнары бажыңнары баа мергекчилдир кижилер үр мы-рыммас, өскөдө бажыңнарга чоруй бар. Мындай берге бай-далдарда «кажарлар» кижилер ордер, чөпшээрел чокка-ла хосталып турар бажыңнары көжүп киирп турары таварыла эвес.

Нинти-биле хоорайда чуртталга болгон социал-куль-тура туудулары конуг оожум темпчил чоруп келген. Школа, эмнелге, урутар албан черлери, ылангыч тур-лар садыры сөөлүг он чыл иштинде барык туттумаан. Амгы үдө чуртталга фондусунда бар ийи бажыңнар 80—90 хуу чедир эргикээр. Чагыс аял төлөвилде-биле туткан чагыс, ийи каз тарамыг бажыңнарынн септел-ген, кадалгалы аяккадал эки эвес.

Бо-ла бүгүгүн чылдаагы чүдөн болуп турарыла? Бир-ле дугаарында, районун партия, совет органдары, улус депутаттарынын хоорай Сөвдөнүн куускомун хоо-райнын социал чөжүлдөзүнн айтырыларыны хой чы-дарын дугурунда сагыш салбайн келген. Оон чикээне чуртталга туудууна анык мындай ийи фактыны ада-лыр. Чадаананын № 2 шоланы 250 өөрөнчиге са-паттыгын эргилткен бажыңнында 620 аякка-лаан 1820 аяккадал турар. Хоорайда школа назы чөт-поз албан черлеринде хаара туттунган. Хоорайда бар 500 орунуг урутар садырынын чагызы-даа тускай төлөвилде баугура туттумаан, таарымчалыг эргил бажыңнар. Хоорайга сөөлү чөзрүн чыл иштинде чагыс-даа урутар сады туттумаан. 1989 чылда 280 орунуг урутар садынын туудун эгелээр көрдүгөн, а школа тууду бо беш чылдын пайында чок. Удуг бедир хоо-райда таарымчалыг аяккадал бажыңны бөзүн мынчага туттумаан.

Социал чөжүлдө айтырыларыны кошкан кичээл, бажың түнелдеди хоорай туудууну материал-техниктиг баа-ла тургустуунаан, чылдан чылат тускайла бер-дини турар калыптал салымшынарын эвенон хемчээлде, хоорайнын чаагайыкка туттуунаага эргекон чугула ийенер чөткери (суд дамчылгасы, канализация, чыгыс дамчылгасы чөткери) барык чок.

Бо беш чылдын планнарында кирген эмнелге компе-лексин, кинотеатрын суд, канализация чөткеринын туудун чогуур хуусааларында боттандырып чорудары-биле кады хоорайнын моон сонгаары хөжүлдөзүнн перспективтиг айтырыларын бүгү деңгелде тургузуп, боттуп шиитпирлерин хүлээп алмын күзөткөн.

ЭДЕ ТУРГУСТУНУШКУННУ КАНЧАП ЧАЙГЫЛЫШ ЧОК БОЛДУРАРЫЛ?

(Ийиги чүүл)

50 БОЛГАШ 60 ЧЫЛ.
ДАРНЫ РЕФОРМАЛЫ
ЧУГЕ БОТТАМАНЫЛ?

Сурагчы экономист про-
фессор Г. Х. Попов 50 бол-
гаш 60 чылдарын реформ-
маларын түнелин мын-
чаар тодараткан: «Эргелеп
башкарыла системазын
бүдүрүү үнелин биле эде
тургузар оралдыкшык
кылдырмай. Харин даа эко-
номик методтарын аңаа
немээш, эрси системаны кол-
дууда олчаа артырар
идея кол болуп турган». А
«бир-тээ директивти дүргөн
салдар чедиринин систе-
малар кол болуп артып кел-
ген болганда, ол үеде кири-
ген экономикти биралар эр-
те ийикпе, азы орай, дот
ийикпе, азы дооратан ук
системанын чепсээ алаар».

Политиктиг тала-биле
алырга, ол дээрге мындай
болуру-дур: бир-тээ ол эрси
система бюрократизмин
«төлү» болуп, боду база
бюрократтарны «торуп»,
көвүдөтүп турар болганда,
бир-тээ оларын эрге-чагыр-
газынын кол чөлөгүнн
болуп, оларын эрге-ажыкта-
рынга эң-не экинчи-биле дүг-
жүп турар болганда, бюро-
кратия ону эскертти кандыг-
даа хөңкү чок. Ынчангаш
реформалар үеинде систе-
манын бюрократчы өзөн чок
кылбаан болганда, бюрократ-
тия аңаа хөңкү чок эскерил-
гелерге мөөдөктөп шыдап-
кан.

Мен бодарымга, политик-
тиг сценарий 1964 чылда
Хрущевтун дүшкенин кол-
ла чыдаганы болза чогу-
на харын бюрократиянын
өлз чок кылгаш, аңаа
аарышкылыг кылдыр дөп-
кени болур. Хрущев
Сталинни болгаш оон
чаакандарын эрге-
чагырсазын шүүмчүлээр
кабарташ, чоңун эрге-
ажыктарын бюрократияны
илергелеп база камгалап
шыдаарына чыгынып кө-
дүргөн. Хрущевтун кылганы
демократиялык хемчегле-
ри арам беерек болгаш ди-
м эрсе-даа болза, бюро-
кратияны даа мөгүдө-
риге олар четир болган.
Бюрократия бодунун мөгү-
дөшкенин болгаш таары-
мас чоруну Хрущевтун СЭКП
ТК-нын Бирги секретары
хүлээлгезинден хоостарын
чедип алганы-биле илерет-
кен.

Кики бодар көргө, чаа
удурулга бюрократияга
удур эвес, а оон-биле эви-
лелдеп алгаш хөдөлгө
сарымдыг болгаш айымл
чок деп шийитирген хире.
Оон эрге-ажыктарын хөдө-
мөс, харын, аңаа кыл-
гырына эргелер база артык
эргелери хөңкү бээр. А ол
чул учур-дурм чок а-
малдашкылар, албан-ду-
жаалдыг ижилер аразына
коррупция болуп шыдаан.
Политиктиг аргалары аңаа
давааста, политиктиг сис-
темазы эскериле чок ар-
тыртып, ынчаарлаа уду-
тукчулар анишес ний чүүл-
дү — эргелеп башкары-
ны административтиг бол-
гаш экономикти аргаларын
каттыктарын боданнар.

Шак ынчаар эдеп чүүл-
дер тывалылаан, Чикээ,

бодунун утказы-биле алыр-
га, бюрократизмге удур хем-
чеглерин дегергенге кыл-
дыр амырдалг болтанды
арыны... ийчаардагы аппа-
раттын бодуна дааскан. А
ол (ынчаар болур-даа тур-
ган!) реформаны оон эрге-
ажыктарына дүшпөс чүүл-
дерин бодунун эрге-чагыр-
газынга эң-не эвээш салдар-
лыг болуп кылдыр «делге-
реткен». Оон эптиг арга
тытып кээрге-ле, оларын
бизнестин шыкш кылдыр
напач тургузуп ап турган.

Ол бугу «аппаратта»
ажылдап турар каниратта
ажыл-соруундан хамаарыл-
га чок, боттук чыдаганын
нар-биле болуп турганын
бүдүрүп мен. Оларын эң
хой кезин ыңчал-ла нити-
лесе, түнелин эскерилгелер
эргелек чугула терек апар-
ганын билеп турганар. Ын-
чал-ла даа «албан-дукаал
хүлээндирип турган» бю-
рократия машинаны ажил-
дакчы бүрүгү бодунун
ажылдар чедирин хамаары-
ла мурнунда ведомствонун эр-
ге-ажыктарын бодонч, эде-
лип турган.

Оон-биле кады ажылчы
чоңуну калбак, демократия
кези «үстүндө» чорудуп
турган реформа дөш чо-
нуургалдыг эвес болган.
Күш-ажылчы коллективтер-
нин ролу эскерилбөө, би-
дүүн ажилдакчылар боду-
нун аарылаа күүсөдүкчи-
лер болуп аныгышаан. Эрги
эде-биле-даа, чаа эде-биле-
даа ажилдаары оларга дө-
мей, хамаанч турган.

Калбак хөңкүтүн дет-
кимчези чок болгаш, 50—60
чылдарын реформалары
экономикага чедип алырын
кордаан экинчилгени бер-
бөө, олар чүгө өздүлгөн
көзөк үедеги факторларын
ажылдала кириген. Нити-
лесе, экономикти хөңкү-
дөш ханы үнелинереинге
хол чөтпөөн, ону дараазында
чыдарда тывалыган эконо-
микти таптаашкын көргүс-
кен.

ЭДЕ ТУРГУСТУНУШ-
КУННУ КАНЧАП
ДЭЭШТИГ, ЧАЙГЫЛЫШ
ЧОК БОЛДУРАРЫЛ

Амгы үедеги чаартыл-
лар дээштиг түнелдиг бо-
лун дээш, эде тургустунуш-
кун «буруп» туруп бербезин
дээш чүнү кылырын артын
үенин дүжүлгөзү көргүзүп
турар. Бир-ле дугаарында,
экономиканы башкарынын
системазын эскертти. Ол
мышка эжил-агыл механиз-
мин эде тургузарынын че-
диндиш хамыктын мур-
нунда политиктиг талаа эде
тургустунушкундан ба-
мааржыр: нитилелдиг бүгү
нитилел-политиктиг струк-
туразын демократиянын
шегетинин турар. Эскер
чугаалаарга, эргелеп башка-
рылганын командылап чагы-
рып-дугаар системазын
ууттаар апаар. Ол эде тур-
густунушкун дээрсе социал
болушкун болуп бюрократ-
тияны демократиянын күш-
тери тилүүн турары-дыр.

А ону чүгө нитилелдиг
башкарынын боттук быра-
ларын калбак улус массала-
рынын холуга дамчыдып

бээр-биле чедип ал болуру
илден. Демократияда
чорудулганын быжык чөлө-
гүншүт болурун хандырып
турар кол хөмчөг болза күш-
ажылчы коллективтерин
эргелери калбартыры бо-
лур. Социализм үеинде
күш-ажылчы коллектив бү-
дүрүлгөсү эдүлгү ээ болуп
болур болгаш боду-даа
ужурулг. Ол бүдүрүлгенин
чепсек-херекселдерини ба-
жын билер, бүдүрүлгө чору-
дулгазын бодунун күзөни
буугаар организастаар, боду-
нун ажил-чорудулганын
түнелинге дүшүрү арыг
орулганын алыр «ужурулг,
ол дөш болу долу харысалга-
лыг болур. Ынчан нитилел-
диг кол адырычче — эконо-
микке бодунун ажилы бо-
даан азы ажил-херекти бил-
бес кижилерин кандыг-даа
холгаарлаашкын болдунмас
апаар.

Күрүнө бүдүрүлгенин
(капитализмдин) дуга-
лында Хойлу чогу-на олче
улаанган. Ол документ бол-
гаш июн Пленумун шийт-
тирлерин улам тодаргайлап
база төп ведомстволарын
эргелери кызыгарлап тур-
рар СЭКП ТК-нын болгаш
СССР-ниң Министрлер Ча-
вулдезин өскө-даа хөй до-
таалдары эртен шийт-
көндүрүлгөсү үнелгенин
ген дээрине, эде тургусту-
нушкунун кол-ла удурла-
нышчызы — бюрократиянын
күжүн кошканын дээрине
иде-дур арга берип турар.

Эде тургустунушкуну
хандылар, ону эй дүшпөс,
чайгылыш чок болдулар
дээш хөңкү кылган, ам-даа
хөңкү кылдыр. Партия бол-
гаш күрүнө чугулу-биле де-
мократия чартыгыларын
үе-чадалар аайы-биле про-
грамманын ажилдап кылдыр.
Ол чартыгыларын быжык-
лап турар юридиктиг доку-
ментилерин хүлөп алыр
чугула хире: чикээ, бот-
ты-ынчыг организасталарын
база массалыг информация
чепсектеринин политиктиг
хостуг чорудуу кызыга-
рын, эрге-чагырларын төп
болгаш чер-чөр органын
контролдарынын хевире-
рин, кандыг албан-дукаал-
дарга кижилерин соңуурун
кандыгырына томуларын
— соңуур болгаш тому-
лар албан-дукаалдарын
номенклатураны тодардыр.
Соңуулар чорудурун,
хандыгыларын дөш хо-
мударынын чорудууларын
ин чарынын чорумун бол-
гаш канчаар кылдыр тода-
радыр херек — ол чүгө
күш-ажылчы коллективтер
нитинге эвес, чикээ, бүдү-
рүлгелер болгаш эрге-чагыр-
га органынын аразына
база күштүг болур ужурулг.
Бот-тыныгыр организаста-
лары «адаан» нини-
чалга буугаар тургустунуш-
кунун доңдуулары база
чугула... Чангыс сөс-биле
чугаалаарга, ажил эме-
чөк, ынчал-ла, ажал өмү-
нү ажил-дыр. Нитилелдиг
бүгү амырдалыг демократ-
чыдары болгаш экономиктиг
ханы реформаны боттанды-
рары эргелез эде тургусту-
нушкунун чайгылыш чок
болурун хандылар.

Солтан ДЗАРАСОВ,
экономика эртемнеринин
доктору.

ПРАГА. Чехословакия-
нын чаа төгүзүлүш онзагай
болушкунуна — 1948
чылдың февралда ажылчы
чоңуну буржуаза реяцияны
тинлээнин 40 чылдан
болгаш СССР-ниң Национал
фронтузунуң катал тургус-
туганын 40 чыл онга
тураскааткан республиканын
Харылаанын федералдыг
министрлер кабинетинин
парлап үндүргөн чаа маршалы ха-
мааржыр. Хөй өңүг бичин
чурктарынын авторлары су-
раглыг чехословак графин
чурукчулар О. Пошмури
болгаш Б. Гоус болганар.
Чаа маршалдын номинал-
дыг үнел 50 геллер бооп
турар.

БУДАПЕШТ. Республи-
каның улуг үлгүтүр төвү
Шальготарында асылганын
делгелгени «Демиселге ка-
...

ПРИЖ. СЭТА-ның кор-
респондентиз В. Хрековтун
дамчытканы болза: Париж-
тин кыдында Баньолге
«Профилелдер болгаш де-
делейинг экономиктиг айымл
чок чоругу» деп бугу-делгей
конференциязы доозулган.

Ол эң улуг шугуланга 74
чуртардан национал, регио-
налдыг болгаш делегейин
28 профилелдиг организаста-
ларынын делегациялары ки-
ришкен. Аңаа Күш-ажылдын
делгей организасталарын
(МОТ), КНО-нуң садыг
болгаш хөңкүдө тала-
зы-биле конференциянын
(ЮНКАТ) төлөөкчилери,
яны-бүрү чурттары сураг-

лыг экономистери база ки-
ришкен.
Ажылчы чоңун амыды-
рал байдалын багырааны
ажыл чок чоруктун өскө-
биле, боттук ажил төлөвир-
ниң кудулааны-биле, социал
хандырылга болгаш социал
эрге системаның, күш-
ажылдын байдалына болгаш
профилелдиг хосталганын
чөп шал халдаашкын-биле
холбашканы конференция
демделген.

Бөгүнгү экономиктиг ха-
рылааларда бар чөрүдө-
лөрин, делегейин яны-
бүрү институттарын ажил-
чорудулганын дугайдыг

«ШЫН» солуга декабрь
10-да парлаан «Эки эмчи
болза...» деп чүүлде факты-
ларга хамаарыштыр тускы
комиссия Чоон-Хемчик рай-
онунун чоңунга медицина
хандырылганын байдалын
хынал көргөн. Оон түн-
лелде, акушер-гинеколог Р.
К. Косьянын болгаш тера-
певт Е. Ч. Кууларын аякы-
лында шынгы чепстерин
илереткен.

Ук чүүлде бижиттинген
ааргы кики З. О. Делгер-оол
эмнетиңмес аар аарыдан
аарааны илерзэн. Ол аары-
га диагностика кылыры
Чоон-Хемчик районун төп
эмнелгезинин байдалына
нарын турган. Ынчал-ла-
З. О. Делгер-оолга дуза
чедирип турганын кайы-
даа үеинде акушер-гинеко-
лог Р. К. Косьянын, тера-
певт Е. Ч. Кууларын тала-
зында кичээлгелг эвес,
бот-тогдунар чорук бар бол-
гаш база медицина этниказын,
дентологияны хажыткан деп,
комиссия санаан.

Чоон-Хемчиктин төп район
эмнелгезинин акылында чеп-
стер дугайында өскө-даа
тагалар редакцияга келги-
лээн. Чедип мычаш, ук э-
мнелгенин удуртулаа ажи-
лын бүтү талазы эде тургу-
зарына сагыш салып, чоң
ни санал-оңалын барымда-
лары күзгүчиг-дир.

Ында курулган эмнелгезин-
де байдалы бичин урулга-
ры-биле кады чыдар илер-
ниң хомадал бижээни мын-
дыг: «Аарыг турар урулга-
рынысты алгырт калкыш,
эмнелгенин шалазын чүп,
хөп кургадыр черин одап,
кудумчу кижир кунжанды
хүндө 4-5 натап чен дажыг-
лап турувуша, хүн эртер.
Оон аңгыда илер эмнелге-
нин улуг арылаашкынын
база уругулу кылыр, сонга,
ханаалары, экиктин хүн.
нун чыгыгы чүп келер. Чу-
нуд сугарын база үндүрүп
төгөр. Эмчилерге ол дугайын
чугаалаарга, уруунар эме-
дип чыдар илериниң — силер-
ниң хүлээлгелер дээр, сани-
таркаларга болтур, ынчан-
гаш олар чүн-даа кылбас,
илер кончуп, кылашкып
болза, ындыг кижилерге ду-
...

Ажылда чепстерин чай-
ладырыңа, материалдарга
камгалагы болуруңа,
күш-ажылдын бүдүрүлгө-
лүшн бидеринге, ажилдын
шыйдарын экиктинеринге
«Кызыл үлгүтүр тудуг» эр-
гелелде улусчу контроль
болуңун кижигүнери кич-
чегейин сайдып, хыналда-
ларын, редилерин план

налган найырал» деп адаан.
Ол Россияга Совет эрге-
чагырга дээш база Венгр
Совет Республиканын тил-
лелгези дээш орус болгаш
венгр интернационалчылар-
нын каттышкан демиселин
иң утундуурбас хүннеринин
дугайын чугаалап турар.
Фотоментилер венгр
пролетариаттыг Россиянын
революция орунуң 1919
чылдың март айда Совет
республиканы чарлааш, шил-
чип киргенин дугайын
көргүзүп турар. Делгелгенин
улуг болуңун иң журтун
аразында кады ажилдуула-
ганың хөңкү турарына,
төрөлдөшкөн областтарын
болгаш хоорайларын ара-
зында харылааларына ту-
раскааткан. Оон баштайгы
көрүкчүлери Шальготары-
нын металлургия, шахтер-
лары, хоорайнын үлгүтүр
бүдүрүлгезинин ажилчына-
ры болган. Олар совет
ажылчылар-биле сырыл ха-
рылааны тудуп туралар.

Солтан ДЗАРАСОВ,
экономика эртемнеринин
доктору.

ПРИЖ. СЭТА-ның кор-
респондентиз В. Хрековтун
дамчытканы болза: Париж-
тин кыдында Баньолге
«Профилелдер болгаш де-
делейинг экономиктиг айымл
чок чоругу» деп бугу-делгей
конференциязы доозулган.

Ол эң улуг шугуланга 74
чуртардан национал, регио-
налдыг болгаш делегейин
28 профилелдиг организаста-
ларынын делегациялары ки-
ришкен. Аңаа Күш-ажылдын
делгей организасталарын
(МОТ), КНО-нуң садыг
болгаш хөңкүдө тала-
зы-биле конференциянын
(ЮНКАТ) төлөөкчилери,
яны-бүрү чурттары сураг-

лыг экономистери база ки-
ришкен.
Ажылчы чоңун амыды-
рал байдалын багырааны
ажыл чок чоруктун өскө-
биле, боттук ажил төлөвир-
ниң кудулааны-биле, социал
хандырылга болгаш социал
эрге системаның, күш-
ажылдын байдалына болгаш
профилелдиг хосталганын
чөп шал халдаашкын-биле
холбашканы конференция
демделген.

Бөгүнгү экономиктиг ха-
рылааларда бар чөрүдө-
лөрин, делегейин яны-
бүрү институттарын ажил-
чорудулганын дугайдыг

«Эки эмчи болза...» деп чүүлге хамаарыштыр ХЫНАЛДАН КЫЛГАН

Хыналданын түнелин
Чоон-Хемчиктин төп район
эмнелгезинин коллективинин
хуралына болгаш. Кадик
камгалап министрствозунга
чугаалашкан, илереттинген
чөпстерин эдеринин хем-
чеглерин алган.

Тыва АССР-ниң Кадик
камгалап министрствозунун
дугаалын буугаар акушер-
гинеколог Р. К. Косьянын
болгаш терапевт Е. Ч. Куу-
ларын шынгы донугукан.

Эмчилерин билин бед-
дер сурдуга-биле ховар та-
варыг онкогинеколог ая-
рыгарына диагностика ая-
тырылганын районнарын
акушер-гинеколог эмчилерин
ниң доктаамал семинарын
ливар-февралда планында
кириген.

Район эмнелгезинин аку-
шер албанын организаста-
методиктиг болгаш практик-
тиг дуза чедиринин бирги
квартилда планы ажилдап
кылдынган.

Эмнелгедө медицина до-
кументациязын кылдып тура-
рынга шынгы контрольду
тургускан.

Төп район эмнелгезинин
кол эмчизи М. Д. Оонунун
талазында специалистер-
нин ажилына контроль чо-
гу дээш ону шынгы сагы-
дырган.

Н. СИЗЫХ,
Тыва АССР-ниң Кадик
камгалап министри.

Чоон-Хемчиктин төп район
эмнелгезинин акылында чеп-
стер дугайында өскө-даа
тагалар редакцияга келги-
лээн. Чедип мычаш, ук э-
мнелгенин удуртулаа ажи-
лын бүтү талазы эде тургу-
зарына сагыш салып, чоң
ни санал-оңалын барымда-
лары күзгүчиг-дир.

Ында курулган эмнелгезин-
де байдалы бичин урулга-
ры-биле кады чыдар илер-
ниң хомадал бижээни мын-
дыг: «Аарыг турар урулга-
рынысты алгырт калкыш,
эмнелгенин шалазын чүп,
хөп кургадыр черин одап,
кудумчу кижир кунжанды
хүндө 4-5 натап чен дажыг-
лап турувуша, хүн эртер.
Оон аңгыда илер эмнелге-
нин улуг арылаашкынын
база уругулу кылыр, сонга,
ханаалары, экиктин хүн.
нун чыгыгы чүп келер. Чу-
нуд сугарын база үндүрүп
төгөр. Эмчилерге ол дугайын
чугаалаарга, уруунар эме-
дип чыдар илериниң — силер-
ниң хүлээлгелер дээр, сани-
таркаларга болтур, ынчан-
гаш олар чүн-даа кылбас,
илер кончуп, кылашкып
болза, ындыг кижилерге ду-
...

Ажылда чепстерин чай-
ладырыңа, материалдарга
камгалагы болуруңа,
күш-ажылдын бүдүрүлгө-
лүшн бидеринге, ажилдын
шыйдарын экиктинеринге
«Кызыл үлгүтүр тудуг» эр-
гелелде улусчу контроль
болуңун кижигүнери кич-
чегейин сайдып, хыналда-
ларын, редилерин план

налган найырал» деп адаан.
Ол Россияга Совет эрге-
чагырга дээш база Венгр
Совет Республиканын тил-
лелгези дээш орус болгаш
венгр интернационалчылар-
нын каттышкан демиселин
иң утундуурбас хүннеринин
дугайын чугаалап турар.
Фотоментилер венгр
пролетариаттыг Россиянын
революция орунуң 1919
чылдың март айда Совет
республиканы чарлааш, шил-
чип киргенин дугайын
көргүзүп турар. Делгелгенин
улуг болуңун иң журтун
аразында кады ажилдуула-
ганың хөңкү турарына,
төрөлдөшкөн областтарын
болгаш хоорайларын ара-
зында харылааларына ту-
раскааткан. Оон баштайгы
көрүкчүлери Шальготары-
нын металлургия, шахтер-
лары, хоорайнын үлгүтүр
бүдүрүлгезинин ажилчына-
ры болган. Олар совет
ажылчылар-биле сырыл ха-
рылааны тудуп туралар.

Солтан ДЗАРАСОВ,
экономика эртемнеринин
доктору.

ПРИЖ. СЭТА-ның кор-
респондентиз В. Хрековтун
дамчытканы болза: Париж-
тин кыдында Баньолге
«Профилелдер болгаш де-
делейинг экономиктиг айымл
чок чоругу» деп бугу-делгей
конференциязы доозулган.

Ол эң улуг шугуланга 74
чуртардан национал, регио-
налдыг болгаш делегейин
28 профилелдиг организаста-
ларынын делегациялары ки-
ришкен. Аңаа Күш-ажылдын
делгей организасталарын
(МОТ), КНО-нуң садыг
болгаш хөңкүдө тала-
зы-биле конференциянын
(ЮНКАТ) төлөөкчилери,
яны-бүрү чурттары сураг-

лыг экономистери база ки-
ришкен.
Ажылчы чоңун амыды-
рал байдалын багырааны
ажыл чок чоруктун өскө-
биле, боттук ажил төлөвир-
ниң кудулааны-биле, социал
хандырылга болгаш социал
эрге системаның, күш-
ажылдын байдалына болгаш
профилелдиг хосталганын
чөп шал халдаашкын-биле
холбашканы конференция
демделген.

Бөгүнгү экономиктиг ха-
рылааларда бар чөрүдө-
лөрин, делегейин яны-
бүрү институттарын ажил-
чорудулганын дугайдыг

Декабрь 10-да «Шына»
парлаттыган «Эки эмчи
болза...» деп чүүлде факты-
ларга хамаарыштыр тускы
комиссия Чоон-Хемчик рай-
онунун чоңунга медицина
хандырылганын байдалын
хынал көргөн. Оон түн-
лелде, акушер-гинеколог Р.
К. Косьянын болгаш тера-
певт Е. Ч. Кууларын аякы-
лында шынгы чепстерин
илереткен.

Ук чүүлде бижиттинген
ааргы кики З. О. Делгер-оол
эмнетиңмес аар аарыдан
аарааны илерзэн. Ол аары-
га диагностика кылыры
Чоон-Хемчик районун төп
эмнелгезинин байдалына
нарын турган. Ынчал-ла-
З. О. Делгер-оолга дуза
чедирип турганын кайы-
даа үеинде акушер-гинеко-
лог Р. К. Косьянын, тера-
певт Е. Ч. Кууларын тала-
зында кичээлгелг эвес,
бот-тогдунар чорук бар бол-
гаш база медицина этниказын,
дентологияны хажыткан деп,
комиссия санаан.

Чоон-Хемчиктин төп район
эмнелгезинин акылында чеп-
стер дугайында өскө-даа
тагалар редакцияга келги-
лээн. Чедип мычаш, ук э-
мнелгенин удуртулаа ажи-
лын бүтү талазы эде тургу-
зарына сагыш салып, чоң
ни санал-оңалын барымда-
лары күзгүчиг-дир.

Ында курулган эмнелгезин-
де байдалы бичин урулга-
ры-биле кады чыдар илер-
ниң хомадал бижээни мын-
дыг: «Аарыг турар урулга-
рынысты алгырт калкыш,
эмнелгенин шалазын чүп,
хөп кургадыр черин одап,
кудумчу кижир кунжанды
хүндө 4-5 натап чен дажыг-
лап турувуша, хүн эртер.
Оон аңгыда илер эмнелге-
нин улуг арылаашкынын
база уругулу кылыр, сонга,
ханаалары, экиктин хүн.
нун чыгыгы чүп келер. Чу-
нуд сугарын база үндүрүп
төгөр. Эмчилерге ол дугайын
чугаалаарга, уруунар эме-
дип чыдар илериниң — силер-
ниң хүлээлгелер дээр, сани-
таркаларга болтур, ынчан-
гаш олар чүн-даа кылбас,
илер кончуп, кылашкып
болза, ындыг кижилерге ду-
...

Ажылда чепстерин чай-
ладырыңа, материалдарга
камгалагы болуруңа,
күш-ажылдын бүдүрүлгө-
лүшн бидеринге, ажилдын
шыйдарын экиктинеринге
«Кызыл үлгүтүр тудуг» эр-
гелелде улусчу контроль
болуңун кижигүнери кич-
чегейин сайдып, хыналда-
ларын, редилерин план

налган найырал» деп адаан.
Ол Россияга Совет эрге-
чагырга дээш база Венгр
Совет Республиканын тил-
лелгези дээш орус болгаш
венгр интернационалчылар-
нын каттышкан демиселин
иң утундуурбас хүннеринин
дугайын чугаалап турар.
Фотоментилер венгр
пролетариаттыг Россиянын

